

MODERNÍ ROBINSONI

v sibiřském pralese

Dr-o Teodoro Schwartz

Vydáno 1924 ve vydavatelství Literatura mondo, Budapešť

MODERNAJ ROBINZONOJ en siberia praarbaro,

v esperantu

Úvod

Dávno, když jsem byl ještě malý, zeptala se mě maminka jemným způsobem, tak jak se může zeptat jen milující matka: „Hochu, čím se chceš stát až vyrosteš?“

Odpověděl jsem s hrdostí 7- 8letého chlapce: „Budu vynálezcem nebo objevitelem.“

Moje matka, dobře si na to pamatují, mi pohladila jemnými rukama moje hnědé vlasy a s úsměvem mě pozorovala.

„Ty naivko, až ty vyrosteš, bude už všechno vynalezeno a objeveno.“

Moje dětské srdíčko se sevřelo a já jsem si silně přál být co nejdříve dospělým, aby mi nemohli přebrat moje plány. Upřímně jsem záviděl Robinsonovi, Stanleymu, Kolumbovi a jiným, kteří měli to štěstí a narodili se dříve než já.

Tato dlouhá a strastiplná léta minula, když však začínám psát tyto zápisky o mé dobrodružné cestě sibiřskou tajgou, nemohu nevzpomenout alespoň zmínkou na můj dětský sen.

Bohužel ten sen se uskutečnil. Osud mě zavál na Dalný východ a přinutil mě toulat se a bloudit tisíce verst sibiřským pralesem, v záhadné, nebezpečné tajze.

Chci jen krátce popsat události a nemám v úmyslu stvořit nesmrtelné dílo, nemám ani předpoklady držet mistrovské pero, ale budu věrným vypravěčem mých zážitků a pocitů.

Tahle knížka je jen pouhou vzpomínkou na lidské utrpení a bolest, prožité ve 20. století, řečeném „epocha humanismu“.

Čtěte a nikdy si nepřejte stát se – Robinsonem!

1. Kapitola

V zajateckém táboře

ve které se čtenář dozví o radostech válečných zajatců, o humánnosti bojujících stran a o něčem, co umožnilo pokračování této mé historie.

Tam, kde Mandžusko hraničí s východní Sibiří při soutoku velikých řek Usuri a Amuru, je město Chabarovsk. Město kypící životem. V jeho blízkosti postavili smutný hřbitov pro živé lidi. Byl to zajatecký tábor. Nehezka kasárna s tlustými zdmi, ve kterých byly natěsnány životy více než dvou tisíců zajatců. Rudé cihly budovy jakoby zrcadlily touhu stavitelů po krvi a upřeně pozorovaly ostnaté dráty, za kterými živořili Němci, Turci, Maďaři, kteří byli vyhnáni do války dvacátým stoletím. Žili zde v kasárenských kryptách 3-4 roky, i 5-6 a naříkali nad ztrátou svého mládí. Stali se z nich starci, kteří nepoznali radosti pozemského ráje.

V té době na Sibiři probíhala veliká politická metamorfóza. V roce 1918 se mocnosti rozhodly vmísit se se zbraní a zpacifikovat (pro vlastní profit) různé politické strany. Ve Vladivostoku, 500 verst od Chabarovsku, se denně vyloďovaly armády vojáků různých barev pleti a národností. Francouzi, Angličané, Kanadčané, Američané, Italové, Číňané a Japonci se zde sešli, aby bránili vysoké ideje humanismu.

Náš zajatecký tábor se nacházel ve sféře zájmů Američanů a Japonců, takže obě armády nás zajatce střídavě triumfálně získávaly jako kořist.

Takovým způsobem jsem měl čest být třikrát „zajat“. Nejdříve od Rusů, pak od Američanů a nakonec od Japonců, bez pozvání k pohoštění. Tento fakt, jak se zdá, nebyl nevýznamný, obsahoval důležité finanční změny. Den po dni ztrácel rubl hodnotu a my jako důstojníci jsme nyní dostávali 25 dolarů, tedy respektive 50 jenů, místo 50 rublů. Tedy: pětsetkrát víc než před tím. Kvůli tomu si mnoho tisíc zajatců na Sibiři přálo být zajatci americké armády. Je dobré zde poznamenat, že deputace válečných zajatců z Petropavlovka, která vylíčila upřímně bědnou situaci zajatců, kde jich zemřelo více než 2000 na tyfus a z hladu během dvou měsíců, dostala odpověď od vedoucího amerického Červeného kříže: „Amerika má jen slzy ke zmírnění vašeho utrpení, ale peníze nemá!“ a darem rozdal několik modlitebních knih a růženců.

Popravdě se naše finanční situace zlepšila a dostali jsme přízvisko „milionáři tábora“. Ale byli jsme vlastně jen „milionáři bídy“ a nikdo by nám nezáviděl, pokud by byl v naší situaci. Většina z nás nedostávala z domova ani nejmenší zprávu a v melancholických náladách jsme pohlíželi do černé budoucnosti. Věčná nejistota a trvalý život bez žen, přeplněné místnosti (60-70 osob pohromadě v jedné místnosti), jedovatý zápach výparů a množící se mikrobi neničili jen zdraví, ale podlamovali i duševní rovnováhu. Pocit otroctví rodil strach; představivost rozrušených myslí – šílenství. Denně se zvětšoval počet těch, u kterých duševní stav již nebyl schopen zvládnout břímě „milionářského života“, doprovázeného trvalou úzkostí.

Jak jsme záviděli život těm, kteří třebaže chudě a v bídě táhli káru svého života, ale měli přesto možnost volného pohybu a mohli alespoň na okamžik zapomínat na své starosti. Co dělat? Co dělat? Byly stálé výkřiky, ale žádná odpověď.

Americký velitel regimentu Morov přislíbil brzkou repatriaci, ale slib zůstal jen slibem. Jeho excelence Janin, francouzský generál, poslal ručně psaný dopis a sliboval svou pomoc, ačkoliv jeho lodi se ještě vůbec neobjevily na horizontu a ani později je neměl k dispozici. Ale utěšovat je krásná vlastnost a hlavně nic nestojí. Slíbil okamžitou pomoc, pokud budeme ochotni se zbraní v ruce postupovat na západ přes uralské pohoří a prolomíme bolševickou frontu, která se prý nebezpečně přibližuje. (V té době se Kolčak, ruský generál, stáhl se svou armádou z Omska.) Každý měsíc se objevil nějaký nový slib a my jsme byli každý měsíc bohatší o nový podraz. Negativistický pesimismus postupně rozevlál svoje prapory, a jejich stíny udusily i ty nejmenší jiskřičky naděje. Zkřivené rty mlčely, jen občas z nich vyšla krátká věta: „To se už nedá vydržet!“ - „Už pět let jsem nedostal dopis.“ - „Moje dcera mě jistě už nepozná.“ - „Bylo mi osmnáct, když jsem musel do armády a nyní mi je 24. Kdo mi vrátí moje ztracené mládí? Co mám dělat? Kam jít?“

Kam? Kamkoliv, jen prchnout z toho mlýna, kde se melou lidské duše. Prchnout a letět volně vzduchem do daleké země, kde nás čeká objetí našich rodičů, dívky... Myšlenka na útěk...

Na východ, k Vladivostoku, tam byly kontroly velmi přísné a nejednou se stalo, že utečence navrátili zpátky i - z Kanady. Na západ, tam byla válečná fronta generála Kolčaka a ačkoliv tam čeká tisíc nebezpečí, při troše štěstí možná...

„Na jaře!“ utěšovali jsme se a dodávali si odvalu. Stále jsme opakovali to slovo. Na Sibíři trvá zima od října do června a pokud by se dlouho váhalo a nevyužila se příležitost, bylo by všechno zbytečné... všechno. Prchnout! To je naše jediná záchrana!

Jako epidemie se začalo vyučovat ruštině a každý se začal učit nějakému řemeslu. Byl jsem přesvědčen, že univerzitní diplom zde nemá žádnou cenu, pokud by si měl člověk vydělat na chleba v cizí zemi a proto jsem se v roce 1919 začal pilně učit strojním zámečnickem, protože jsem se domníval, že toto řemeslo mi bude užitečné na dlouhé cestě domů. Každý den jsem se musel přinutit jít pracovat, poněvadž nezvyklá práce mě po 7-8 hodinách příliš unavovala. Přesto každá únava byla pro mne velkým ziskem, protože mě ukolébala do spánku beze snů.

Náhle se změnila politická situace a to mělo velký vliv na zdánlivě klidný život v zajateckém táboře. Bylo jasné, že prohlašování: „Já se o politiku nestarám!“ „Netýká se mne!“ atd., je falešné, protože politické události ve světě za ostatním drátem způsobily zvraty ve všem i v našich kryptách. Trochu naděje začalo klíčit v našich duších.

Bezúspěšná vojenská dobrodružství velkých mocností na Sibíři způsobovala jen vraždění a probouzela odpor a kromě toho vláda generála Kolčaka, která utrpěla úplné fiasko, se rozhodla stáhnout a uvolnit místo novému režimu. Nejdříve opustily Sibíř jednotky Italů, Francouzů, Číňanů a Angličanů. Proti Američanům, kteří zůstávali, ruské noviny, zkorumpované

japonskými penězi, vedly ironickou kampaň ve smyslu, že Amerika si snad myslí, že Sibiř je napajedlo, z kterého může pít jakýkoliv dobytek. Nakonec i Amerika dostala rozum a odvelela svoje jednotky.

Na Sibiři zůstala jen japonská armáda a mílovými kroky se tam blížila Rudá armáda. **Ta** 10. února 1920 dorazila a obsadila Irkutsk, klíč k Mongolsku. My, nečinní nešťastníci jsme očekávali s neklidem v srdci setkání těchto dvou kolosů. Ne kvůli osudu Sibiře, ani pro válečné štěstí některé z obou stran, ale kvůli naší vlastní budoucnosti v nás vládl neklid, smíšený s pochopitelným strachem.

Fámy, zprávy z bojiště, které rozčileně rozšiřovali pesimisté nebo optimisté mezi námi, působily jako film, který předvádí velké divadlo, které rozhodne o našem životě. Nakonec se víc a víc upevňovala fáma, že v sovětském Rusku již neexistují zajatci, protože ruská vláda již dávno skončila repatriaci... Kolik slz a utrpení způsobila ta falešná zpráva! Kolik lidských životů skončilo kvůli této dobře myšlené útěše...? A my jsme tomu věřili a ... rozhodli se.

Už je toho dost! Mírová smlouva byla podepsána více než před dvěma lety a my tu čekáme beznadějně na čínských hranicích. Vlády nedělají nic, aby nám pomohly, je tedy nutno jednat a skončit ten prokletý stav a pomoci si sami.

Tajně začaly hořet plamínky v očích několika zajatců a každodenně rostl počet těch, kteří se šeptem ptali jeden druhého: „Ty taky?“ Odpověď byla jednoduchá, stejně jako otázka a provázená nadějným úsměvem: „Já také!“

Japonská komandatura se neočekávaně rozhodla opustit západní část Chabarovska, gubernii Amur. Nejvyšší generál při odchodu popřál štěstí trpícímu ruskému obyvatelstvu. Konečně! Je čas jednat!

Venku zvonil mráz svými 40 stupni, ale my ve svých krytácích jsme čekali s netrpělivou nadějí na nový život. Nad světle modrou vrstvou sněhu jakoby se vznášela vůně fialek a ta nás přitahovala – ke svobodě!

2. kapitola

Útěk

ve které se čtenář dozví, že pouhé rozhodnutí pro útěk nestačí.

Jako déšť po dlouhém suchu, tak zapůsobilo na znavené, bez energie trpící zajatce rozhodnutí o útěku. Útěk – to znamená samostatnost a mužnou odvahu.

Útěk mohl proběhnout až v prvních dnech března, protože jakkoliv se žíznilo po svobodě a čerstvém vzduchu, únorová důstojnická mzda (50 jenů, dnes 2 000 000 rakouských korun) nechtěl nikdo nechat ve státní japonské pokladně.

„Kdo ví, k čemu bude dobré mít trochu peněz v kapse?“ myslil si každý budoucí uprchlík.

Prvního března již bylo vidět z oken tábora na sněhovém povlaku u řeky Amuru několik černých bodů. Byli to první utečenci. Ostatně útěk sám nebyl připraven důkladně podle způsobu Monte-Christa, braly se sebou jen nejnnutnější věci.

3. 3. 1920 ráno jsem vše, o čem jsem si myslel že je vhodné a použitelné složil do tlumoku a vzal sebou svůj malý kapitál (110 jenů) pod košilí. Poznamenal jsem si několik adres kamarádů, abych mohl zpravit jejich příbuzné, až se vrátím domů.

„Ale piš! Za několik dní půjdeme také!“ Doprovázel mě hlouček přátel a já jsem společně se dvěma kamarády pomocí zfalšované táborové legitimace opustil prokletý tábor. Samozřejmě bylo několik takových, kteří opustili tábor romantičtějším způsobem. Jako zloději podlezi ostnaté dráty nebo se schovali do vozu s odpadky.

Mimo tábor jsme nebyli v bezpečí. Japonské patroly držely hlídky a sledovaly ostražitě okolí tábora. Naše falešná legitimace měla platnost jen ve vzdálenosti jedné versty od tábora a proto jsme se snažili vyhnout japonským patrolám.

Několik kilometrů široká řeka nás oddělovala od města, na které jsme se mnohokrát dívali se závistivou chtivostí z oken našich kasáren.

Jen jsme přišli na břeh řeky, dýchali jsme svobodněji, ale cítili jsme, jak ostrá vichřice zuří a metá nám sněhové krystaly do očí, uší a za krk a pokrývá cestu vrstvou bílého sněhu a zametá naše stopy.

Museli jsme jít proti větru. Ledový chlad nám pronikal až do kostí a nutil nás zastavovat, abychom si mohli třít rukama zasněžené části hlavy a chránit je tak před mrazem. Přesto jsme postupovali dál a sněhu bylo až do pasu. Košile nám zvlhly od potu. Nohy fungovaly jako stroj a na našich pohybech začínala být vidět únava. Uprostřed řeky jsme odpočívali. Jak by bylo sladké zahrabat se hluboko do sněhu a vdechovat ostrý vzduch otevřenými ústy! To může pochopit jen ten, kdo sám prodělal válečný nebo nucený pochod. Ale přes všechnu námahu jsme cestu, která by za normálních podmínek trvala dvě hodiny, udělali ve větru za šest hodin.

Když jsme došli do Chabarovska, bylo tam již 250-300 zajatců – uprchlíků. Byly jich plné kavárny, cukrárny a ulice. Rusové byli opravdu velmi zdvořilí. Oslovovali nás „občane“ a náš více nebo méně nadšený obdiv k hezkým dívkám nebo před výkladními skříněmi doprovázeli shovívavým úsměvem. Samozřejmě jsme měli velmi dobrou náladu, jako bychom omládli. Naše věc se zdála v nejlepším pořádku. Dosud vládla mezi Japonci a místním obyvatelstvem partyzánská válka a to byl důvod, proč každou chvíli byla železnice mimo provoz. Po japonské mírové deklaraci se vrátili partyzáni z lesů a pracovali společně s Japonci na opravách kolejí, aby se zrychlila evakuace japonské armády.

„Slyšeli jste? Říkali, že zítra pojede první vlak do Ruska,“ řekl mi přítel inženýr, kterého jsem potkal na „Bolšaja ulica“.

„Nu, tak se přidáme! Jestli to nepůjde jinak, přilepíme se na kola,“ odpověděl jsem se sebevědomým úsměvem.

Už časně ráno jsme stáli ve frontě a čekali u pokladny a po dlouhém strkání se nám podařilo koupit jízdenky, i když jsme byli rozhodnuti jet i bez nich. Vlak se skládal ze 40 dobytčích vagónů a bylo v něm přibližně 2000 invalidů a nemocných. Vtlačil jsem se mezi 50 cestujících. Slanečci v sudě nejsou tak namačkáni, jako jsme byli my, ale přesto jsme se radovali, protože teplo našich těl nám nahrazovalo vytápění.

Nikdo neznal jméno konečné stanice. Někteří tvrdili, že pojedeme bez zastávky až do Moskvy, jiní pochybovali a předpokládali, že ujedeme jen několik mil. 7-8000 verst byl rozdíl mezi jednotlivými předpověďmi. Několik hodin jsme netrpělivě čekali a zuby se nám klepaly zimou. Čekali jsme... čekali jsme, ale vlak vytrvale stál. Náhle se před vlakem objevil kapitán a rozčileně, celý rudý vykřikoval: „Slyšeli jste? Japonci zastřelili tři zajatce na útěku. Chtěli uprchnout z nemocnice. Všimli si jich hlídky a na rozkaz kapitána Uhedy je zabili.“

„To je hrozné! To je brutalita!“ křičeli zajatci z vlaku.

„Koho zastřelili?“

„Pirose, Gerbera, třetího nevím.“

Tragický konec tří mladých lidí, kteří zemřeli dřív, než mohli trochu žít, nás konsternoval, ale naše ztvrdlá a nečinná psychika nám dovolila na to brzy zapomenout a zůstalo jen uspokojení, že nám se osudové neštěstí vyhnulo.

Konečně! Vlak se pohnul a optimističtí matematici začali vypočítávat průměrnou denní rychlost, která je nutná, abychom se dostali za tři týdny do Evropy. Jen to bylo na závadu, že nikdo z obsluhy vlaku nás nemohl ujistit, že dojedeme do konečné stanice.

Velmi pomalu nás táhla lokomotiva, jako by se plazila. Šest dní trvala cesta do Blagověščenska a zde jeden z úředníků, se kterým jsem mluvil o našem neblahém osudu, mě začal vážně přesvědčovat: „Nejezděte dál. Zůstaňte zde. Ve městě najdete práci. Je zde levně, můžete skromně žít. Dál už nic není, je tam hlad, prázdné teritorium, protože Japonci ještě neopustili Zabajkalí. Radím vám, chci jen vaše dobro. Zůstaňte zde, dokud nenastane příznivější čas.“

Několik z nás toto dobře míněné varování ovlivnilo, ale většina se rozhodla vlakem pokračovat dál.

Ještě deset dní jsme se třásli v pomalém tempu vpřed a urazili jsme sotva 800 verst. Mosty byly rozbité a stavěly se provizorní z trámů a z pražců.

Noviny jsme za celý čas neviděli. Jakákoliv zpráva by nám mohla usnadnit naše vážné rozhodnutí.

Jednou v noci vlak zastavil a sdělili nám, že dál se nedá pokračovat, protože jsme narazili na válečnou linii.

Procházeli jsme mezi kolejemi a proklínali naše dobrodružství. Co máme dělat? Vrátit se? Jít vpřed? Není přece možné, aby zde byla fronta, to by bylo v protikladu s mírovou deklarací Japonců.

Při bezúčelném pochodování tam a zpět jsem si všimnul, že k lokomotivě připojují dva vagóny. Hned jsem tam šel, abych se zeptal svou ne zcela perfektní ruštinou: „Kudá?“

„Do Kseniovskaja!“ byla odpověď.

„Je tam partyzánská komandatura, přijímají nás na práci,“ vysvětloval mi jeden z Rusů.

„Bylo by možné mě také vzít?“

„Občané nemohou cestovat s železničáři! Vy jste dělník?“

Opustil jsem je, abych projednal věc s mými přáteli a přihlásil jsem se hned s jedenácti dalšími, kteří byli ochotní stát se železničními dělníky. Ještě v noci jsme opustili vlak.

Kseniovskaja. Poslední stanice. Malá vesnice, kde příroda nic jiného neposkytuje, jen zlato. Zeptal jsem se: „Obyvatelstvo je rudé nebo bílé?“

Odpověděli mi: „Žluté. Milují jen zlato.“

Začali jsme pracovat. Tíhu každodenních starostí zlehčovala naděje, že brzy budeme moci pokračovat v cestě. Ale ze dnů se staly týdny i měsíce. Přicházelo stále více zajatců do naší blízkosti. Mnohokrát jsme probírali náš osud a jak ho vyřešit, spřádali jsme fantastické plány, ale všechno bylo marné. Jenom jednoho jsme si byli vědomi: že až uplyne červen a červenec, čeká nás hrozná sibiřská zima, kterou jsme dobře znali a báli se jí.

Tři měsíce uplynuly od doby, kdy jsme opustili zajatecký tábor a my trčíme někde, kde 25. května sněží a metrová vrstva sněhu přikrývá všechno kolem, a jíme jen solené ryby, zatímco duši a tělo omílá práce.

Musíme se konečně rozhodnout, co udělat. Proto na 29. května byla svolána schůze zajatců i z vedlejších stanic, aby konečně bylo rozhodnuto o dalším postupu.

3. kapitola

Vyjednávání

Ve které se čtenář dozví, že cesta pralesem není snadná věc.

29. květen byl rozhodující den. Příroda dokonce sama jakoby se připravila na naše další dobrodružství a ustrojila se do nového šatu. Všechno se zazelenalo, nádherně zeleně. Na Sibíři přechod ze zimy do léta je náhlý a stromy jakoby věděly, že jejich radostná sezóna bude krátká, spěchají, stejně jako lidé, kterým je vyměřen jen krátký život, a kteří využívají každý moment, aby konzumovali pomíjivé požitky. Stromy vyraší a zazelenají se během týdne. Jejich

životaschopnost nic nedokládá tak přesvědčivě jako uřezané pruty zbavené listí, které v krátkém čase opět obrazí.

Působilo to i na zajatecké uprchlíky. Zlepšila se jim nálada a shromažďovali se před baráky a byli čilejší, než jindy. Při jejich debatách, jako vždycky se jejich mínění rozcházela. Jedni pokládali za rozumné vrátit se do Blagověščenska, druzí se vehementně stavěli za pokračování cesty na západ.

Rumunský anarchista radil, abychom prošli pralesem. Argumentoval vyprávěním o „Aračonech“, lidech narozených a žijících v pralese, kteří znali prales jako svou vlastní dlaň a mohli by nám pomoci a posloužit jako průvodci.

Rakušan vytáhl z kapsy mapu a navrhoval: „Pracoval jsem v topografickém oddělení partyzánské armády a mnohokrát jsem se zabýval myšlenkou „projít Evropu“. Snažil jsem se získat o tom co nejvíc informací. Železniční trať je zničená. Od železnice na sever nevede žádná cesta a kdyby existovala, je zde nebezpečí, že bychom narazili na oddíly Rudé, Bílé, nebo japonské armády. Chceme se vyhnout bojišti, náš cíl je vrátit se živí do Evropy. Vrátit se na východ, je také pochybný podnik. U Chabarovska je opět japonská armáda připravená k boji. Podle toku řeky Sungari se můžeme dostat do Charbinu, hlavního města Mandžuska, ale ... ale jakou barvu má vláda, která je nyní v Charbinu u moci v tuto chvíli nevíme. Jestli je tam rudý režim, zastřelí nás jako bílé. Jestli je tam bílý režim, zastřelí nás jako rudé. Jediná možnost je buď zůstat, nebo jít na západ!“

Všichni jsme zvědavě čekali, až rozbali mapu. Začal vysvětlovat: „Na sever od nás není žádné město ani vesnice. Je to panenský prales. Asi tam žijí kočující domorodci, ale kde? To nikdo neví. Ale podívejte se sem. Jsou zde rovnoběžně tekoucí řeky Olekma a Vitim, vlévají se do Lény. V mírových časech zde fungovala parníková doprava mezi Irkutskem a Jakutskem. Možná ani dnes nepřestala úplně fungovat. Z Jakutska je to 2500 verst, to je zanedbatelné pro lidi jako jsme my. Z Irkutska samozřejmě pojedeme rychlíkem.“

„Ale potřebujeme zbraně na případnou obranu. Kde je vezmeme?“ poznamenal s obavou pekař.

„S holemi pralesem! To by byl hezký titulěk na fantastický román!“ řekl někdo jiný.

„Bez koní jít pralesem by bylo šílenství!“ prohlásil husar, který si nedovedl představit svět bez koní.

Jedna poznámka následovala druhou a za chvíli nebylo slyšet co říká nejbližší stojící.

„Ticho!“ vykřikl Rakušan, „Koně nejsou naléhavě potřební a zbraně se dají opatřit.“

„A odkud?!“ ptali se hlasitě tři – čtyři pochybovači a rámus hlasitých výroků opět všechno překryl.

„Mlčte! K čertu! Hned to řeknu! Navrhuji poslat deputaci k plukovníkovi Šilovovi, vrchnímu veliteli partyzánů (nyní je prezidentem D.V.R.) s prosbou o pomoc. Jestliže nám ji poskytne, dobře, když ne, nic jsme neriskovali.“

Navrhovatel, Hohenberg a já jsme byli vybráni, protože jsme nejlépe uměli rusky. Ruština byla nejvhodnější k vedení jednání.

Na nádraží v Kseniovskaja stály vagóny štábu a v kupé první třídy bydlel Dimitrij Šilov, kdysi carský důstojník. Do toho vagónu jsme ho šli prosit o pomoc. Přijal nás pobočník s chladnou zdvořilostí.

„Co si přejete, soudruzi?“

Hned bylo zřejmé, že pobočník nepatřil ke zdvořilým Rusům, protože pil čaj, ale nepozval nás na šálek. To je podle ruského zvyku vlastně urážka.

„Přejeme si projednat vážnou věc s vrchním velitelem.“

„Je velmi zaměstnán. Zkuste vyřídit vaši věc prostřednictvím štábního generála,“ odpověděl a znovu si nás napůl zlomyslně prohlížel.

„Naši věc můžeme projednat jen s hlavním velitelem!“ trvali jsme na svém.

Pevná rozhodnost a neústupnost nikde tak neúčinkuje v takovém stupni jako v Rusku. O tom jsme se přesvědčili právě teď, když se pobočník vrátil z vnitřku vagónu a s příjemným úsměvem nás zval dovnitř: „Vrchní velitel vás očekává.“

Vešli jsme a byli jsme překvapení vybavením v kupé pěkným, vkusným nábytkem a posadili jsme se do měkkých, plyšových, vycpávaných křesel. Šilov byl středního vzrůstu, se šikmýma očima a s obličejem měděné barvy. Na první pohled bylo zřejmé, že není čistý Rus, ale míšenec, rusko-mongolsko-burjatský typ. Pro mne, který jsem dlouhá léta žil jen v mužské společnosti, jeho krása, téměř dívčí, přímo bila do očí. Mluvil zdvořile a jeho tón hlasu měl melodii, kterou si lidé hned zamilují.

Vše jsme mu vyprávěli velmi podrobně: o našem trápení, plánech a nadějích.

Vážený pane, vy který bojujete proti japonskému útlaku, vy nás musíte chápat, že my také máme právo na svobodný život. Žádáme jen o dovolení odejít a o několik ... zbraní.“

Vrchní velitel nás pozorně poslouchal.

„Bohužel nemohu pro vás udělat nic bez porady se štábem, definitivní odpověď vám dám do 24 hodin.“

Čekali jsme zázrak a ten se skutečně stal. Odpoledne následujícího dne nás zavolali na komandaturu. Šilov byl velmi přátelský a poručil roztopit samovar, aby nás pohostil při jednání. Laskavě se nás zeptal jak se nám vede. Zatímco jsme pili hořký čaj, se vyptával: „Je někdo mezi vámi, kdo by byl schopen vypracovat novou mapu?“

„Ano, velmi dobře,“ odpověděl jsem sebevědomě, „jsme důstojníci a kreslit mapy je pro nás hračka.“

„To mám radost, protože plán jak se vyhnout bojové frontě průchodem tajgou by byl velmi potřebný. Věřte mi, že nejen vaše situace, ale i situace naší partyzánské armády je velice nejistá. Jestliže by na nás Japonci zaútočili, nevím sám, kam bychom se mohli stáhnout. Na východ u Chabarovska jsou japonské zákopy a na západ leží tajga, kde se dá tak nejspíš zemřít hladem. A být zajat Japonci, to by bylo proti mému vkusu. To je důvod, proč vážně uvažujeme o vašem plánu. Naše armáda už je ve špatném stavu. Každý voják má jen několik desítek nábojů a vyzbrojit se nemáme kde. Přesto mám v úmyslu udělat hodně pro vaši věc. Znam d'ábelskou vynalézavost zajatců. Také můj zájem je nalézt východisko a proto vám umožním uskutečnit váš plán. Vyberte si mezi sebou 20-30 lidí a my je vybavíme. Můj pobočník Gruzinski již obdržel rozkazy. Od vás očekáváme nákres map vaší cesty, abychom ji mohli později použít, pokud to bude nutné.“

Pochopitelně žádal nejen mapu cesty, ale i plán zlatých dolů a my všichni jsme mu to slíbili za možnost uskutečnit náš plán.

Při návratu jsme se všemi oslavovali náš velký úspěch.

4. kapitola

Příprava

Následuje nástin několika charakterových typů lidí, se kterými budeme muset žít, nebo případně zemřít.

Začala činnost. Nejdůležitějším úkolem bylo vybrat členy expedice, kteří projdou tajgou a co nejlépe je vybavit. Polární a afričtí cestovatelé by se pravděpodobně smáli, jak hloupě jsme začali a jak skromné byly naše požadavky.

V okolí žilo 200-300 bývalých zajatců, kteří si přáli zúčastnit se bez výjimky našeho dobrodružného podniku a za jakýchkoliv podmínek a nebezpečí, protože podle jejich názoru je situace tak mizerná, že každá změna může být jen změnou k lepšímu.

Protože expedice mohla mít jen 20-30 osob, bylo při výběru důležitými hledisky: vhodnost osoby, schopnost pracovat, speciální znalosti, atd. Braly se na zřetel také přátelské vztahy. Občas měl také příležitost být vybrán sympatický obličej. Mezi námi byli lidé různých národností, věku, vzdělání, sociálního stupně, lidé s rozličnými vědomostmi a dovednostmi.

V první řadě měli šanci dva Rakušané Dolfi a Sepi, oba partyzáni, kteří již před tím žili dva roky v tajze.

Jak se dostali Rakušané do tajgy? Jak je známo, tento národ žije ve Vídni a okolí, kde je všechno, kromě pralesa. Přesto bylo faktem, že tam žili.

Dolfi a Sepi byli zajatci. V roce 1918 se dalo mnoho zajatců zverbovat do Rudé armády. Když na konci léta 1918 bílý režim znovu ovládl Sibiř, byla většina Rudé armády vyvražděna, jen malé části se podařilo utéci do pralesa

nebo do hor. Sibiř jako taková je obydlená jen podél železniční magistrály a podél řek. Tisíce a tisíce čtverečních verst jsou neobydlené a jsou hlavně ve střední části Sibíře, kde je jen prales, kterému se říká tajga. Po převratu Dolfi a Sepi uprchli do pralesa. Byli hladoví, ale nakoupili chleba a další potraviny u vesničanů v nejbližší vesnici za zlato a stříbro. Zlato měli, dokud se jeho zásoba z Čity nevyčerpala. (Banku v Čitě vyloupila v roce 1918 „anarchistická banda“.) Vesničané přes přísný zákaz pomáhali partyzánům jídlem. Jestliže je však někdo udal pro pomoc bolševikům, pak byla vypálena celá vesnice a zabiti všichni obyvatelé: muži, ženy i děti. V té době se nerozlišovalo mezi rudogvardějci a bolševiky. Jiný prostředek jak získat nutné prostředky k životu bylo vykolejit vlak a vyloupit ho.

Když se spotřebovalo zlato a bílý režim několik vesnic nelítostně srovnal se zemí, a země byla ohrožována Japonci, svobodný loupežný život byl již neudržitelný. Na partyzány byly pořádány hony jako na divoké psy a kozácké oddíly častokrát během jednoho dne postříleli 20-30 lidí. Sepi a Dolfi tak společně žili jako psi dlouhé strašné dny a dlouhé měsíce. To v nich utužilo silné přátelství.

„Vypravujte jaké byly vaše nejhorší zážitky,“ zeptal jsem se jednou se zvědavostí, když jsme mluvili o nebezpečí a hrůzách tajgy.

„Když jsme jedli Hanse.“

Dolfi do Sepa strčil: „Ty se nestydíš vyprávět takové věci...“ mručivě šeptal, ale Sepi klidně pokračoval: „Tenkrát nás žilo pohromadě deset. Na začátku nás bylo třicet, ale smrt si na nás pochutnávala. Hladem se nám kroutila střeva, k jídlu jsme nic neměli. Poslední zbytky koně jsme již snědli a zoufale jsme žvýkali jeho kůži a kopyta. Hans se z toho zbláznil. Nemohli jsme ho odvézt do nemocnice, tady žádné nejsou. Jestli někdo onemocní, nebo je zraněn, žádná pomoc není a bez lékařské pomoci člověk zavře oči a usne navždy. Co jsme mohli udělat pro ubohého kamaráda? Také my jsme byli hladoví a ... nu, snědli jsme ho. Při jídle jsme hodně mluvili o našem i o jeho prokletém osudu. Potom jsme snědli i někoho jiného, ale ten si to zasloužil, jeho jsme potrestali za jeho viny. Ukradl z našich zásob jídlo... ale jeho maso bylo chutnější... Nemám pravdu?“

Já jsem se odvážil vyprávět tuto úděsnou epizodu jen proto, abych trochu osvětlil propast, do které válka uvrhla „lidi“.

Popravdě na cestu pralesem není možno vybrat na každý pád jen slušné lidi. Sepi a Dolfi měli své důležité kvality k tomu, aby byli vybráni. Žili dva roky v tajze, byli zkušení a my jsme potřebovali pro riskantní cestu takové lidi. Když jsme se ptali, jestli se zúčastní, odpověděli: „S největší radostí, ale během cesty nebudeme pracovat. Žijeme už dva roky v tajze bez práce a už vůbec nikdy v životě nechceme pracovat.“

„Nezasloužíme si, abychom pracovali,“ dodal Sepi. Po dlouhém rozhovoru jsme se dohodli, že nebudou dělat těžkou práci.

Chtěli jsme se postarat o všechno předvídatelné. Co se stane, když dojde jídlo? Kde ho vezmeme?

Budeme lovit zvěř a chytat ryby – znělo rozhodnutí – les je bohatý na zvěř: tuři, medvědi, jeleni, divočáci. V řekách je hodně ryb..

„Hladem neumřeme!“ tvrdil jsem sebevědomě. „Vezmeme lovce a rybáře.“

Brzy jsme našli lovce. Tvrdil, že před válkou byl pytlákem na statku hraběte Estehazyho. S velkou radostí byl vybrán jako hlavní organizátor lovců. Každý člen naší expedice by si zasluhoval popis svého charakteru nebo bezcharakternosti. Podle nejvýznačnějších rysů osobnosti můžeme účastníky rozdělit asi následovně: jeden idealista – advokát, dva normální zemědělci, jeden agronom – alkoholik, dva tesaři, jeden úředník, ale v duši básník, dva studenti, jeden komorník, dva zámečníci, jeden aktivní poddůstojník, jeden krejčí a několik vesničanů.

Pravděpodobně si čtenář hned povšimne, že chybí ženy. Původně jsme chtěli jít bez žen, ale v poslední chvíli jedna ruská žena, která se zamilovala do jednoho zajatce, nám řekla, že se rozhodla jít s ním. Marně jsme protestovali a marně jí líčili hrůzy cesty.

„Mám jeden život a jednu smrt!“ řekla a ustříhla si vlasy, oblékla si kalhoty a následovala svého milého. (Kvůli historické autentičnosti musím poznamenat, že byla o osm let starší, než její milenec.)

Po dvou třech dnech jsme se dobře postarali o všechno co jsme potřebovali, od léků až po jehlu a nit. Intendantura nám dala všechno co měla, ale bohužel měla toho málo. Nejdůležitější problém byli koně. Žádali jsme 25 koní a podle dohody jsme je měli vrátit, až se dostaneme k řece. Partyzánská komandatura již vyčlenila koně, ale koně jsme stále neměli, protože bylo velice nesnadné je získat od samotných partyzánů. Mladší část expedice se chtěla vydat na cestu pěšky, starší a bývalí partyzáni nechtěli do tajgy bez koní. Počasí přálo starším. Pršelo a pršelo, celé dny a noci.

„Tak jděte bez koní!“ posmívali se. „Jak chcete táhnout jídlo, když i bez nákladu se topíte v blátě?!!“

5. kapitola

První potíže

V této kapitole se ukáže, že jít přímo, jak to v životě bývá, není ta nejrychlejší cesta.

Mimořádný vlak zastavil. Zde byl náš start! Vyskočili jsme a vyložili náš majetek. Na mapě podél trati byl potok jménem Čornyj Urjum. Podle programu jsme ho měli přejít. Na mapě byl označen jako úzký potůček, jehož přechod by nám neměl činit potíže. Tím víc bylo potíží ve skutečnosti. Měli jsme v úmyslu

vyjít hned a urazit několik verst, ale sotva jsme ušli sto kroků, našli jsme místo potoka zpěněný burácející veletok.

„Přejít to monstrum se nám nikdy nepodaří!“ křičel dlouhán, který od nás dostal nálepku „velkohubec“ zcela výstižně. Všichni jsme byli přesvědčeni, že řeku nezdoláme, žádný most zde nebyl. Nezbývalo nic jiného, než postavit stan. Postavili jsme ho u trati poblíž jezírka. Měli jsme malý, nepromokavý stan, do kterého se vešlo deset lidí. Krásně pršelo, bez přestávky, vytrvale. Byli jsme už tak mokří, že jsme pociťovali na sobě sliz, zatuchlinu, cítili jsme se jako nacucaná houba.

Proti mokru měl Dolfi dobrý nápad: „Sedřete kůru ze stromů, poslouží vám proti dešti jako stříška.“

Hned jsme s tím začali. Ze začátku jsme byli nešikovní, ale potom se nám podařilo z plátů udělat ochranu proti vytrvalému dešti, ale naše nálada zůstala stejně hořká a neurčitá. Stromy zbavené kůry vypadaly jako záhadné, velké svíce. Byly jedinými svědky našeho prokletého osudu.

Co dělat? Co by pomohlo? Několik stovek kroků a mohutná horská řeka s hřmotem tarasí cestu. Jak se dostat na druhý břeh? Nikdo nedokázal dát odpověď. Šli jsme se zeptat na radu k železničářům. Řekli nám jen to, co jsme již dávno věděli. Most zde není. Jeden most je vzdálen 150 verst jižním směrem. Řeka se rozvodnila po trvajících deštích, ale obvykle je to potok, který přejdou i děti. Tisíckrát jsme se ptali jakým způsobem se můžeme dostat na druhý břeh. Vždy jsme dostali odpověď – až klesne voda.

„A jestli bude pršet celý měsíc?“ „Musí se čekat celý měsíc.“

„Proti bohům je marné bojovat,“ řekl Goethe. Pravdivost výroku jsme museli potvrdit, když jsme viděli jak prší a prší, vytrvale a bez přestávky. Většina z nás byla nervózní a několik jich chtělo přejít řeku za každou cenu, jiní čekali na spásný nápad nebo doufali ve změnu počasí. Třebaže byl už červen, voda v řece byla tak ledově studená, že nebylo možno v ní nechat ruce několik vteřin. O delším pobytu ve vodě se nedalo ani mluvit.

Čekat – to bylo jediné řešení.

Za svítání druhého dne se vyskytl další problém. Rozčilený křik rozřízl ticho. Třesoucí se muž, který měl hlídku vykládal, že na trati leží dvě mrtvoly koní. V noci je přešel vlak. Jen ten, kdo ví jaký poklad, přítel a pomocník je v tomto kraji kůň, pochopí, jaké nás postihlo neštěstí. Kdyby nezemřeli dva koně, ale čtyři lidé, nebyli bychom tak vyděšení. Co způsobilo to neštěstí? Dalo se to přepokládat. Už jsem se zmiňoval, že mezi námi byli nejrůznější lidé, z nejrůznějšího prostředí. Mezi nimi bylo několik takových, kteří nikdy ani neviděli koně zblízka. O péči o koně neměli ani ponětí. Bývalý husar, který organizoval péči o koně, vydal rozkaz jako král: „Všechny koně soustředit, nohy svázat a pak je nechat, ať se pasou.“

Ukázal, jak se mají koně svázat, aby neutekli, ale několik z nás nemělo k tomu dostatek zkušeností. Věděli, že zvedat koním nohy je nebezpečné a že kopnutí bolí. Koně asi tedy nebyli dobře svázaní, provazy spadly a koně odešli.

Dva koně se dostali na koleje, právě když se pomalu přiblížil vlak. Přibližující se světla vlaku mezi stromy mohou vystrašit i lidi, tím víc koně, kteří – jak jsme věděli – ani nikdy vlak neviděli. Stala se tragédie. Jezero krve prozrazovalo nenapravitelnou katastrofu. Proklínali jsme osud, ale pomoci jsme si nemohli.

Přesto že lilo, šla malá skupinka k řece, aby něco vymyslela. Házeli jsme kameny, abychom zjistili šířku řeky. Shodli jsme se na 42 metrech.

Mezi řečí začal agronom vyprávět, jak sloužil za války u jedné pracovní skupiny a tam viděl, jak se rychle staví most. Musíme udělat plovoucí most, bez základů. Kostra se musí udělat na břehu a po upevnění jedné části dát most do vody. Pokud je most delší než šířka řeky, druhý konec mostu se zachytí na druhém břehu a je hotovo.

Plánu jsme rozuměli tak napůl, ale on nám pomocí nákresu a zápalkami věc tak vysvětlil, že nás přesvědčil a začali jsme mu věřit.

Večer bylo velké dohadování o tom plánu. Nálada byla špatná, ovládal nás pesimismus. Vydali jsme velmi přísné rozkazy. Rozhodli jsme postavit noční hlídky, abychom se vyhnuli budoucím nepříjemnostem. Na plán o stavbě mostu byly rozdílné názory. Skeptici říkali, že nejlépe by bylo čekat až voda opadne.

„Ale když bude pršet celý měsíc, my celý měsíc budeme čekat?“ ptali se někteří. Většina se rozhodla, že začneme pracovat.

„Ať ale pracují všichni!“ křičel velkohuboun.

„Vyhlásme pracovní povinnost!“ volali jiní.

Jen Sepi a Dolfi byli zproštěni, dostali za úkol starat se o kuchyň.

V noci po desáté hodině bylo mou povinností hlídat tábor. Měl jsem čas na přemýšlení. Budu ještě někdy spát na polštáři? Ptal jsem se sám sebe. Oheň sotva hořel v tom vlhku, skoro dohasínal jako moje naděje.

6. kapitola

Přechod přes řeku

Zde budete číst o velkém pracovním úsilí, kterým se možná dají přenášet i hory,

Ráno, ve čtyři hodiny svítalo. Jen slunce bylo pilnější než my, protože vstalo dříve. Stromy byly těžké, nasáklé vodou. Jen jsme se jich dotkli, spustil se z nich úplný liják. Půda byla měkká, nasáklá vodou.

Nesnadná práce začala. Hluboké ticho tajgy jsme narušili hlukem seker a pil. Pracovali jsme s plným nasazením. Byli mezi námi takoví, kteří nikdy fyzicky nepracovali. Svou nezkušenost kompenzovali silnou vůlí se vyrovnat. U každé fyzické práce je důležité zručně použít nářadí, které usnadňuje práci a pomocí kterého s poloviční námahou lze dosáhnout dvojnásobný výsledek. Musím přiznat, že několik z nás vůbec neznalo pracovní principy a ti zruční

často ironicky s úsměškem pozorovali, jak idealista advokát drží ve svých rukou sekeru. Nechyběly ani zlomyslné poznámky.

15 metrů dlouhé odvětvené kmeny jsme s nadlidskou námahou donesli na břeh. Jeden kmen neslo kolikrát 13-14 lidí, přesto jsme si někdy mysleli, že to naše ramena nevydrží. Tři dlouhé napojené trámy odpovídaly délce mostu.

Pocíťovali jsme nedostatek technického vybavení. Neměli jsme dostatek velkých kovových hřebíků. Používali jsme proto vrtáky a dřevěné klíny. Po třech dnech dvanáctihodinové práce jsme již pyšně pohlíželi na výsledek: hotový most ležel před námi na břehu.

Při únavné práci jsme se málo starali o počasí. Bylo opravdu bláznivé. Chvilí klidně modrá obloha, slunce svítilo, náhle se spustil liják. Jako marnivá světačka se převléká desetkrát denně, tak se vrtošivě měnilo počasí desetkrát denně.

My jsme se ale málo starali o změny počasí, byli jsme zcela zaujatí mostem. Pokud se náš plán podaří... Jestli bude most dostatečně pevný a dlouhý... zdolali jsme první problém, první úspěch přináší další... mysleli jsme si.

Byly nutné velké přípravy před spuštěním mostu do vody. Všichni byli zmobilizováni. I partyzánský velitel byl přítomen a dal nám 20 kozáků jako pomocníky. Měli jsme v úmyslu stáhnout skelet po hladkých kmenech na vodu. Agronom, který vypracoval plán mostu dal příkazy: „Upevněte kameny a lany přední část mostu!“

„Držte v rukou tento drát!“

„Proč nepracujete?“

„My pracujeme, ale kozáci nic nedělají.“

„Lano se roztrhlo!“

„Potřebujeme tady tři lidi!“

Rozkazy a antirozkazy se střídaly a my jsme s velkým zájmem sledovali, jak vodní síla stáčí most na druhou stranu. Báli jsme se, že most nebude dosti dlouhý, také uprostřed jsme ho spojili tlustými dráty a nyní jsme ho nechali pomalu se otáčet. Jak je známo, dřevo je lehčí než voda a plave po hladině, jak jsme se učili v učebnici fyziky, ale v případě našeho mostu tomu tak nebylo. Most způsobil prudce tekoucí vodě zábranu a překvapivě pro nás jeho středí část se pod silou vody potopila pod hladinu asi 40-50 cm.

Tento stav znemožnil další práci. Všechno bylo marné. Všechna práce a námaha vyšly vniveč. Jediná možnost jak zachránit situaci bylo: vytvořit podpurnou konstrukci a zvednout střední část mostu. Ale ledově studená voda to vylučovala.

Burjatské přísloví praví: Neúspěch se jen zřídka prochází sám a kdo ulehá s paní Smůlou, také s ní vstává. Neúspěch velmi deprimoval naše fyzické i morální síly a brzy jsme dostali ještě novou ránu od osudu.

Když partyzánský velitel viděl, že náš plán se nepodařil, prohlásil, že bere zpět mandát, který nám dal. Ví o tom, že jsme již ztratili dva koně a proto žádá

vrátit zapůjčené koně. Můžeme jít kam chceme, nebo můžeme zůstat jako dělníci partyzánské armády.

Vnitřně jsme byli velmi rozčilení novou situací, ale museli jsme být rozumní a zkusit změnit rozhodnutí smlouváním. Během rozhovoru se vysvětlilo, že celá věc má hlubší příčinu. Velitel změnil úplně svůj původní plán. Před japonským nebezpečím chce také pro celou svou armádu umožnit cestu do pralesa. Skupina ruských expertů vyhotoví mapu a podle ní dělníci vybudují cestu. My bychom mohli zůstat jako dělníci a naším úkolem by bylo zprovoznit prvních 40 verst cesty pro vozy. Po splnění tohoto úkolu bychom měli právo odejít do pralesa.

„Bez koní ale nemůžeme pracovat, kdo ponese potraviny?“ vmísil se náš zástupce.

„Koně chybí i partyzánům. Naši husaři bojují bez koní,“ odpověděl velitel, ale po dlouhém dohadování nám přesto ponechal deset koní.

„Kdo není spokojen s mým rozhodnutím, ten se může vrátit.“

Nyní se ukázalo, jak se myšlenka projít pralesem v nás zakořenila. Jen pět mužů se rozhodlo vrátit.

Ti se snažili přemluvit také mne: „Tvůj plán je chiméra! Nemůže se nikdy povést, přijdeš o život.“ Ale mluvili marně.

Kdysi jsem viděl americké divadelní představení s titulem „Povodeň“. V tom dramatu, když zmizela naděje na záchranu života, byli lidé k sobě milí, přátelští a zdvořilí.

Neměl jsem zkušenost, že by blízkost smrti lidí nějak povznesla. Sobectví vždy vládne u většiny lidí. Vzpomínám si, že odcházející věděli, že si zahráváme se smrtí a že každá věc může možná zachránit životy, přesto dva z nich „zapoměli“ vrátit nářadí, ale díky naší hlídce na koni jsme všechno zase získali zpátky.

Náš život byl plný překvapení a každý moment se odehrávalo něco nového. Když jsme se ráno podívali na most, už tam nebyl. V noci byl tak velký proud, že tři kovová lana se přetrhla a most voda odnesla. Později jsme se dověděli, že naše mostní konstrukce zničila jižně od nás ve vzdálenosti 150 verst dobrý most. Naše velká práce byla bez užitku a ublížila dalším lidem.

Jedna epizoda skončila a nová práce začala. Nyní však pod vedením ruského mistra. Zkusili jsme postavit skutečný most. Dřevo se nosilo z blízkého místa. Ale nová stavba se také nepodařila, protože prudký proud vždy dřevo potopil.

Po čase jsme získali čluny. To byla radost! Začali jsme dělat pontonový most. Jednou se nám podařilo skutečně se dostat na druhý břeh, ale na zpáteční cestě vlny ponton potopily a jen s velkou námahou jsme zachránili čluny. Deset dní trvaly ty zkoušky a pak konečně úspěch. Připevnili jsme čluny na kovová lana, natažená od břehu k břehu a na nich jsme přepravili naše zavazadla. Vozy jsme rozložili na části k transportu. S koňmi jsme se přeplavili.

Malé neštěstí – hlavně pro jedlíky – naše nejmilejší tele vyskočilo ze člunu a uteklo.

7. kapitola

Pronásledování

V této kapitole je dokázáno, že je někdy příjemné být pronásledován.

Dostali jsme se na druhý břeh. To byl vcelku jen malý pokrok, ale pro nás to znamenalo hodně. Nyní jsme optimističtější posuzovali náš dobrodružný podnik. Párkrát jsme měli velmi dobrou náladu. Večery byly příjemné, když jsme odpočívali ve stanu. Uprostřed hořely zelené větve, aby nás kouř chránil před komáry. Leželi jsme se zavřenýma očima na trávě a diskutovali, vyprávěli jsme si vtipy nebo nám advokát – idealista dělal velkou přednášku o hodnotě života nebo o mechanickém či duševním vnímání světa. Zdálo se nám, že také prales je krásnější. Pralesní velikáni, stromy a keře měly všechny odstíny zelené barvy. Vyzařovaly mocnou životnost přírody již po stovky let.

Pompéznost přírody byla v protikladu s jednoduchostí naší každodenní stravy. Jedli jsme většinou jen solené ryby a chleba. Jednoho rána však udělal náš agronom objev.

„Podívejte, co jsem našel,“ křičel s nadšením. Nesl moruše, které zůstaly na keři od minulého roku. Už dlouho jsme neokusili ovoce a kyselé moruše nám chutnaly. Měli jsme radost, když jsme dostali rozkaz, abychom natrhali moruše do kuchyně. Taková práce byla daleko příjemnější, než kácení a odvětvování stromů.

Během trhání student naříkal: „Bohužel, agronom nenašel ani cukr, ani omastek!“ A plnou hrstí jedl kyselé ovoce.

Tato epizoda neměla vliv na stavbu cesty. Pracovali jsme denně 11-12 hodin. Již ve čtyři ráno nás noční hlídka budila a večer v deset hodin jsme si mohli lehnout. Každý den přinášel nové starosti. Není hračka vybřednout z močálu. Pokládali jsme kůly na kůly, šlo to s našimi vozy kupředu pomalu. A kdo to nezkusil, jistě by nevěřil, jak nesnadné je zapřáhnout koně. Mnoho z nás bylo nepříjemně překvapeno, jaká zručnost a vynalézavost i triky jsou k tomu potřeba. Nejružnější řemeny a provazy visely z postroje a navázat je špatně, způsobovalo zcela neočekávané následky. Vždy se stalo něco nepříjemného. A jestliže provazy a řemeny byly dobře napojeny, určitě se stalo něco s kolem u vozu, vyskočilo kolo z osy, protože zákolník nevydržel zátěž nákladu.

Koně byli ve velké vážnosti a lépe by bylo ani se nenarodit člověku, který by nedbalostí způsobil koni zlomeninu, nebo otevřenou ránu.

Den po dni nám víc a víc způsobovali utrpení mouchy a komáři. Každý druh hmyzu měl svou speciální pracovní hodinu. Dopoledne a v noci hlavně komáři, v poledne velké mouchy, odpoledne mušky. Byly zde v neuvěřitelném

množství. Několikrát nás napadly opravdu zuřivě a my se marně bránili, naše ústa a oči jich byly plné. Sítě proti komárům jsme neměli a závěsy, které jsme si udělali nechránily dostatečně. Byli jsme poštipaní a naše hlavy vypadaly někdy jako dýně. Koně trpěli ještě víc než lidé. Neustále jsme odháněli hmyz, který pil naši krev, ale naši ubozí koně zůstávali bez pomoci, jejich ocasy nebyly schopné odehnat miliony much a komárů. Šedý kůň byl úplně černý, jak jeho tělo pokryli komáři a zaschlá krev. Při každém odpočinku jsme hned při zastavení rozdělali velký oheň a kouřem jsme se snažili chránit koně. A koně moudře chápali dobré účinky kouře a skoro by si nechali uhořet své hlavy, jak se k ohni přibližovali.

Chtěli jsme skončit práci co nejdříve, protože jsme se báli, že přijde zima a náš plán se nebude moci uskutečnit. Dělali jsme cestu ve směru, kde les byl řidší. Povrch země byl různorodý. Na kopci souvislý kámen, v údolí bořící se močál. Hlavně močály nám ztěžovaly postup a přes naše úsilí se nám dařilo udělat jen 4-5 verst cesty. Naší povinností bylo udělat cestu přístupnou. Přístupná cesta je široký pojem. Tak jsme již jedenáctý den pokládali naši práci za hotovou. Hlásili jsme to ruskému „desjatniku“ – pověřenému vedením práce a protože v Rusku je zvykem při každé podobné příležitosti o něco žádat, žádali jsme o potraviny a oblečení.

„A vy opravdu myslíte, že je cesta hotová? Vždyť vozy, ale ani koně tam neprojdou!“ odporoval desjatnik.

„Dřeli jsme se a naše vozy tam projely. Když projely naše, projedou i další stejně dobře,“ byla naše odpověď.

Konečně desjatnik řekl, že to nahlásí na komandaturu, ale že stejně nevěří na naše propuštění.

Již jsme několikrát zažili co znamená hlášení. Nová jednání, nové prodlužování a další ztráta času, možná několik měsíců. Několik z nás to silně rozčílilo, když jsme to uslyšeli.

„Já jsem vždycky říkal, že Rusové nás podvedli a budou podvádět,“ řekl bývalý komorník.

„Měli jsme už odejít dávno, ale naši „pánové“ nám špatně radili,“ křičel velkohubec.

Neměli jsme mnoho, co bychom mohli ztratit. Spočítali jsme si svůj majetek a rozhodli se. Měli jsme 4 pytle chleba, několik pudů rýže a kaši, jeden pud soli. Jako rezerva by mohli posloužit koně a určitě narazíme na zvěř a na ryby v tajze. Když budeme šetřit, mohlo by to stačit na polovinu měsíce. Měli jsme 9 pušek, dostatek různých seker, pil, vrtáků, provazů a dalšího náradí. Měli jsme i kompas a nákres vodních toků. I věci na výměnu jako hřebíky, zápalky, náboje, peníze.

Všichni jsme byli zdraví, plní života a rozhodli jsme se po krátkém váhání odejít bez povolení.

Dva z nás si vzali za úkol vrátit se na koni a přerušit spojení se světem – přetnout kovová lana. My ostatní jsme začali pracovat s horečnou rychlostí. Nechtěli jsme sebou brát vůz, místo něj jsme vyrobili povlaky na vaky. Rozdělili

jsme se do 10 skupin. 2-3 lidi se starali o jednoho koně a měli mu pomáhat, pokud by bylo potřeba. Náklad koně byl prohlášen za společný majetek. Pokud si někdo nesl něco sám na zádech, byla to jeho věc.

Ještě nesvítalo, a jezdci se již vrátili celí zpocení. Vyšli jsme jako velká karavana. Pyšnili jsme se, když jsme se podívali na své naložené koně, jeden na druhého a na krásné stromy, které nás zdravily větvemi ve větru.

Najít směr bylo jednoduché. Šli jsme podél potoku, který tekla do řeky Alekma. Pospíchali jsme, ale přesto jsme museli mnohokrát zastavit, protože jsme opakovaně slyšeli signál k zastavení výstřelem z pušky. Nebo se provaz uvolnil, řemen roztrhl, zavazadlo přestalo být v pořádku a muselo se znovu skládat.

Sotva jsme ušli šest hodin, když zazněly tři výstřely. Podle dohody tři výstřely byly znamením nebezpečí. Všichni jsme běželi do lesa s výjimkou Sepiho a Dolfiho, kteří zůstali u koní. V hustém lese bylo velmi obtížné běžet a my jsme usilovně běželi a neměli jsme čas ani si rozmyslet, jaké nebezpečí nás ohrožuje. Když jsme se vrátili, viděli jsme jen smějící se a objímající se lidi naše a cizí.

Co se stalo? Jak se k nám dostali cizinci? Po několika minutách se to vysvětlilo. Když se partyzánské velitelství dovědělo, že jsme odešli, hned nařídili kozákům, kteří měli službu u řeky, aby nás pronásledovali a odebrali nám zásoby. Ale člun nebyl na svém místě a jen šesti kozákům se podařilo překonat na koni řeku. Mezi nimi byli tři Rusové, kteří si již dlouho přáli nějakým způsobem se vrátit domů. Nyní se jim to zdálo jako dobrá příležitost. Přihlásili se, že nás budou pronásledovat, ale v úmyslu měli vrátit se do vlasti.

„Dovolte,“ řekl nejstarší s vlasy, které mu visely až do očí, „abychom šli s vámi a všechno co máme bude také vaše.“

„Hurá!“ křičeli jsme.

„Ať žijí naši bratři, kozáci!“ vykřikli někteří.

Kozáci byli pro nás velikým štěstím. Tři dobří koně a pušky, to byly velmi cenné věci, ačkoliv také přibýlo žaludků.

Ale nyní rychle kupředu! Rozdělili jsme znovu zavazadla a ulehčili jsme našim koním. Pozdě večer jsme zastavili. Na oslavu byla rozdána dvojité porce rýže. Postavili jsme velkou hranici na oheň. Když jsme pak seděli u ohně s obličejí opálenými a ošlehanými, ostře osvětlenými rudými plameny, vypadali jsme jako indiáni.

Za tři dny pochodu bez nějaké závažné události jsme došli k řece Alekma.

8. kapitola

U Aračonů

Zde se čtenář dočte, že divoši neexistují jen v Africe, ale také ve východní Sibíři.

Dosud jsme mnohokrát pocítili, že marné je lidské vědění, moudrost, vůle, obětavost, protože proti síle a hře přírody lidé nemohou zvítězit. Ať svítí slunce nebo prší jsou to zdánlivě nevýznamná fakta, přesto to ovlivňuje miliony lidí.

Mluvili jsme vždycky s určitým neklidem o řece Alekma. Podle mapy byla o mnoho mohutnější než Černoj Urjum. Počítali jsme s minimálně třemi dny k dosažení druhého břehu.

Ale bylo to jinak.

Zlořečený byl náš osud u Urjumu, štěstí jsme měli u Alekmy.

Bylo krásné, klidné počasí. Nebe se koupalo v modré barvě. Jeho veličenstvo Slunce vytrvale svítilo. Nepršelo a sucho zúžilo řeku. Alekma měla světle černou barvu. Tekla rychle, ale chovala se jako dobře vychované dítě, její vlny nedělaly hluk.

Ještě jsme ani neodstrojili koně a už dva plavci zkoušeli hloubku a rychlost řeky.

„Vsaďm svou dnešní porci suchého chleba, že se řeka nedá přejít!“ křičel student, vždy pesimisticky naladěný.

„Budeme se dřít několik týdnů, než ji přejdeme,“ dodal někdo jiný.

Ale pesimismus nebyl v tomto případě na místě. Řeka nebyla hlubší než dva aršiny a bez velkých příprav ji mohli přejít lidé i zvířata.

Proti síle proudu řeky jsme si vzali do rukou kůly. Několik jsme jich vzájemně spojili. Bez otálení jsme vyšli a šťastní, ale unavení jsme vyšli na sametově měkký písek protějšího břehu.

Na oslavu šťastného dne jsme se rozhodli uspořádat velké koupání. To a odpočinek jsme velmi potřebovali a vykoupat se jsme si opravdu zasloužili. Tak jak jsme vypadali bychom opravdu nemohli do salónu. Šaty jsme měli roztrhané, boty, které před několika týdny byly dobré a bytelné, byly nyní sotva k použití. Naše košile získaly ze zaschlého potu šedivou barvu. Na hlavě jsme měli huňaté vlasy a na tváři plnovousy. Vy, kteří žijete v normálních podmínkách, nikdy nemůžete zažít takovou slast, jakou je odložení tři týdny nošené košile a obléci si právě vypranou. Většina z nás si opravila své oděvy a vylepšila svůj vzhled. Čtyři z nás se vypravili na koních hledat Aračony.

Aračoni! Již mnohokrát jsme slyšeli to slovo. Věděli jsme, že v blízkosti Alekmy žijí domorodí nomádi. Otázka byla, jak je najít. Hned jak jsme dorazili, stříleli jsme, abychom na sebe upozornili, ale bez výsledku. Najít Aračony bylo pro nás důležité. Možná bychom mohli od nich získat potraviny, mohou nám posloužit jako průvodci... Čekali jsme s velkou zvědavostí, zda-li je zvědové najdou. Uplynuly již 3-4 hodiny a naši se nevraceli.

„Určitě je potkalo nějaké neštěstí,“ bylo slyšet v jedné skupince. Tu poznámku neproněsl pesimistický student, ale jeden sedlák.

„Je možné, že je Aračoni chytili a zabili je,“ uvažoval jiný.

„Aračoni jsou nejčestnější lidé na světě,“ bránil je Dolfi, který se vmísil do hovoru, „a také se Sepim nedovolíme žádného zabít,“ dodal se sebevědomím, které nebylo bezdůvodné u člověka, který žil dva roky v tajze.

„Ale co se mohlo stát, že se nevracejí?“ ptal se opět někdo.

„Asi nic nenašli a nechce se jim vrátit beze zpráv,“ byl závěr většiny.

Takové debaty měly zajímavou vlastnost. Používali jsme tři jazyky: němčinu, maďarštinu a ruštinu. Jako mezinárodní sloužila především ruština, ale posunky hrály dost důležitou roli.

Už bylo pozdní odpoledne, když se kamarádi vrátili a křičeli z dálky: „Našli jsme je!“

Obklopili jsme přijíždějící a zasypali je otázkami.

„Kde a kdy jste je našli? Jak vypadají? Jak žijí? Je pravda, že mají jeleny? Oni je zapřahají? Báli se?“

Nebylo snadné odpovědět na všechny otázky.

Naši kamarádi byli na cestě čtyři hodiny, když našli vesnici a tam muže, ženy a děti. Aračoni se velmi divili, když viděli cizí lidi. Byl mezi nimi jen jeden, který se již setkal s Rusy. Bylo velmi nesnadné se s nimi domluvit. Po dlouhém vysvětlování pochopili, že jsme cestovatelé a jdeme na západ a máme mnoho užitečných věcí. Pro to poslední sdělení byli hned ochotní nás hned navštívit, aby si s námi věci vyměnili. Naši kamarádi se museli hned vrátit, aby nám to řekli. Aračoni přijedou na severských jelenech – sobech a koně se jich možná budou bát, je třeba de odvést a uvázat.

„Už jedou!“ upozornila nás hlídka. A opravdu, už byla vidět zajímavá karavana 30-40 lidí. Jeli na sobech. Sobi byli velmi útlí, nervózní a graciózní zvířata. Několik z nich mělo paroží s 12-16 výrůstky. Muži na nich seděli jednotlivě, ženy se dvěma, třemi dětmi společně. Muži i ženy byli stejně oblečení v sobích kůžích.

Podle oblečení rozdíl mezi ženami a muži nebyl velký, musí se ale přiznat, že kůže, které měly ženy nebyly tak obnošené jako měli muži.

Zřejmá byla jejich mongolská rasa. Úzké, šikmé oční štěrby, charakteristické široké lící kosti a ploché nosy svědčily o příbuznosti s Jakuty a Burjaty. Děti nebyly dobře rostlé a některé měly hrb.

Ze setkání byla oboustranná radost. Nám se líbili nejvíce sobi a děti. Po několika minutách jsme se zcela spřátelili. Abychom předvedli své bohatství, začali jsme připravovat výstavu. Po půl hodině jsme ji slavnostně otevřeli. Vyložili jsme sto věcí. Příchozí se všemu divili, hlavně se jim líbil dalekohled, zapalovač a batistové kapesníky. Trh se skutečně vydařil. Aračoni se dožadovali, aby mohli vyměnit svoje věci za naše. Pozvali nás do své vesnice a my jsme se rozhodli prodloužit náš odpočinek a navštívit své nové, pohostinné známé.

9. kapitola

Ve vesnici

Koho domorodá vesnice nezajímá, nemusí tuto kapitolu číst. Je zde jen popis charakteristických rysů života nomádů.

U malé řeky, která ústí do Alekmy a kde je bohatá pastvina jsme našli vesnici Aračonů. Nepředstavujte si něco grandiózního pod slovem vesnice. Celá vesnice se skládala jen ze čtyř stanů. Z březového dřeva byl udělán skelet a z březové kůry povrch. Stany stály vedle sebe jako bílé kužele. Nebyly větší než 5-6 metrů. V jednom bydlelo 8-12 lidí – jedna rodina. 4-5 rodin tvořilo kmen. Každý kmen žil odděleně. Jeden takový kmen jsme našli.

„Jak jsou ta obydlí krásná!!“

„Ale jak v nich žijí ve 40 stupních mrazu v zimě?“

„Už jste někdy pili sobí mléko?“

Takové poznámky a otázky se ozývaly při našem příchodu. U vesnice bylo pastviště pro soby. 300-400 sobů se tam páslo s mláďaty. Sobi byli překvapivě mírní, bylo možno se jich dotknout a pohladit, chytit. Ale naše koně se báli paroháčů a ani později se k nim nechtěli přiblížit.

Několik z nás vstoupilo do stanu.

„Posaďte se a jezte!“ řekl nejstarší vesničan a ukázal na sedadla ve stanu. Dobrosrdečně nás hostili, dali nám sobí maso a potom sobí mléko. Evropan těžko pochopí, jak mohou žít bez chleba. My jsme si toho již všimli u Japonců, kteří jedí místo chleba rýži vařenou ve vodě. Také Aračoni mají jakýsi chléb, ne z mouky, ale ze sobího tvarohu. Po jídle jsme chtěli projevít svůj dík a věnovali jsme jim cigarety. I nejmenší dítě chtělo kouřit. To jsme poznali, když za několik hodin děti hledaly cigarety v našich kapsách. Hodně jsme si s dětmi hráli, už mnoho let jsme mezi dětmi nebyli.

Noc se postarala o nové dobrodružství. Sobi se několikrát přiblížili k našim koním. Vylekaní koně zpřetrhali provazy a rozutekli se. celou noc jsme je hledali a vymýšleli si fantastické plány, jak je znovu nalézt. Každý byl na nohách. Pár nás jezdilo na koních, ostatní pobíhali pěšky všemi směry. Hledání bylo hrozně nesnadné, protože komáři nám nedovolovali skoro dýchat. Báli jsme se, že koně přeplavali na druhý břeh.

Při svítání jsme zalarmovali také Aračony a slíbili jim bohatou odměnu, jestli koně najdou. Bez koní bychom byli ztraceni, stísněně jsme tedy čekali na výsledek hledání. Aračoni vyšli z místa, kde byli koně svázaní a sledovali stopy a po krátké době je našli. Naším zachráncům jsme dali bohatou odměnu – 2 funty soli. Dva funty soli byl opravdu knížecí dar, protože žádnou sůl neměli. Nejen oni, ale i sobi byli lační soli. Jestliže někdo si dal na dlaň maličko soli, hned se shromáždilo 50-60 sobů, aby lízali slanou dlaň. Hledali všude sůl a začali žvýkat můj batoh. Močit bylo nebezpečné, hned se seběhlo množství sobů. Dobu, kdy jsme hledali koně, využili sobi k intenzivnímu hledání. Jeden sob v tlumoku nenašel sůl, ale asi jeden funt cukru, který si jeden z nás pečlivě chránil. Sob byl překvapen, když místo soli našel cukr, ale co dělat? Ve svém rozčilení ho lízal. Nemohli jsme udržet smích při pohledu na výraz toho šetřílka, který ve chvílce ztratil to, co mnoho měsíců šetřil a nejedl.

Naši etymologové a etnografové měli nyní dobrou příležitost studovat národ, který existuje a žije – jak se říká v Evropě – „bez kultury“. Aby dobře pochopili zvyky a mravy Aračonů, začali se učit jejich řeč. Také já jsem se nadšeně učil a dost dobře jsem mluvil, ale bohužel dnes si pamatuji jen že „aron“ znamená sob a „Aračo“ sobí lid.

Vhodnější jméno si opravdu nemohli dát, protože jejich život je založen na sobech. Sob je pro ně vše. Jezdí na nich, jedí jejich maso, pijí jen jejich mléko, oblékají se do jejich kůží, ze střev dělají nitě. Kromě sobů jsou pro ně důležité břízy. Staví z nich své stany, z kůry vyrábějí své nástroje. Z kůry také sešívají čluny, které jediné pro svou lehkost jsou schopny proplouvat vodopády.

U kočovníků nemají peníze žádnou hodnotu. Provozují jen výměnný obchod. Z vyprávění starce jsme se dověděli, že před válkou byla místa u řeky, kam přijížděli obchodníci, aby vyměňovali zboží, ale po roce 1915 již nikdo nepřišel. Několik z nás neodolalo pokušení a výměnou získali kůži sobola, bobra nebo rohy tura. Kůže ze stříbrné lišky stála padesát kusů cigaret. Za půl funtu soli nabízeli 20 veverek. Za 20 nábojů dali soba. Pro naši skupinu jsme koupili tři soby. Už dávno jsme chtěli okusit sobí maso a rozhodli jsme se hned je porazit a připravit velký slavnostní večer.

Starý Aračon nám předvedl mistrovské porážčeské umění. Vzal sekeru, nepozorovaně se přiblížil k sobu a zastavil se za ním. Sob stál klidně a svýma nevinnýma očima se na nás díval jako přítel, vůbec netušil, že přijde o život. Stařec tupou stranou sekery uhodil zcela slabě sobu do hlavy. Pravděpodobně trefil mozek na správném místě, protože sob hned upadl a byl mrtev. Jako supi na mršinu se na soba vrhli ti co stáli okolo. Pili jeho krev a hned začali jíst jeho syrové maso. Nikdy jsem si nedovedl představit, že lidé, kterým se uvolní poněkud společenské vazby, se mohou stát až do takového stupně zvířaty. Na rozčtvrceném sobu nám Aračon ukázal, proč sobi v létě nemohou daleko běhat. Nos poraženého soba byl plný parazitů, kteří mu ztěžovali dýchání. V zimě parazité zahynou a proto sobi v zimě mohou daleko běžet. Uběhnou denně v zimě až 100-120 verst. Marně jsme prosili, aby nám Aračoni půjčili soby na cestu k řece Vitim, ale oni nesouhlasili, protože k tomu sobi v létě nejsou vhodné. Jen starý Aračon byl ochoten jít s námi jako průvodce, když jsme mu slíbili za jeho službu náš stan.

Následující den, časně ráno byl připraven nás vést. Vzal si sebou jen troje sandály ze sobí kůže.

„To málo bude stačit na cestu,“ řekl aračonsky. Vyšel a naše karavana ho následovala.

10. kapitola

V tajze

Pokud to čtenáře zajímá, může si něco přečíst o tajze, sibiřském pralese.

Měli jsme pod vedením starého Aračona udělat 20 verst denně. To znamenalo pochodovat 12 hodin denně. Ale jen zřídka se to podařilo. Již nástup začínal se zpožděním. Vždy se stalo, že se něco přihodilo, co nás přinutilo změnit denní program. Když ráno zaznělo: „Vstávat!“ většina chtěla „jen na chvíličku“ prodloužit spánek a zůstávala na zemi a předstírala spánek.

Noční hlídka vždy připravila snídani. Indičí fakíři nemohli jíst skromněji, než my. Snídaně se skládala z uvařené vody a několika kousků sucharů. Vařené vodě jsme říkali čaj, protože několikrát se stalo, že jsme do vody dali nějaké byliny. To, že se čaj pije s cukrem a s rumem, na to jsme už dávno zapoměli.

Velkou radost nám dennodenně poskytovalo rozdávání suchého chleba. Krajíček nevážil víc než 10-15 deagramů. Jak jsme každý den čekali na ten moment, až se začne rozdávat! Neodvažovali jsme se chleba jíst hned. Dívali jsme se na něj a vážili očima velikost porcí. Dělali jsme všechno možné, aby nám jídlo trvalo co nejdéle. Někteří jen chleba cucali, jiní žvýkali a drželi ho v ústech celé minuty, než ho spolkli, aby si co nejdéle vychutnali jídlo. Rozdělování chleba se vždy dělo pod přísnou kontrolou, za účasti těch nejdůvěryhodnějších z nás. Přesto také důvěryhodní vždy kontrolovali ty nejdůvěryhodnější.

Po snídani začínala vážná práce, protože koně se museli opatřit velmi pečlivě. Zavazadla jsme si vyrobili sami – a právě proto – nebyla perfektní a často jsme je museli opravovat. Tu se přetrhl provaz, tu se na hřbetě poranil kůň. To se pak musel náklad nemocného koně rozdělit mezi ostatní.

Mezi koni a jejich ošetřovateli se vyvinulo opravdové přátelství. Proto když se musel náklad rozdělit, nikdo nechtěl „svému“ koni přidávat náklad. Bylo slyšet křiky, protesty a proklínání, když se muselo začít s přerozdělováním zavazadel.

„Chtějí zničit mého koně, vždyť sotva nese svůj náklad a teď mu chtějí přidat pytel sucharů!“ vrčel vztekle Kiss, jeden z hlavních „koňáků“.

„Můj kůň, to jsou jen kosti a kůže, máte vůbec srdce, když chcete, aby nesl ještě víc?“ ukazoval pytlák na svého koně, který skutečně vypadal velmi smutně. Konečně jsme naložili všechno na koně, o kterého se staral advokát – idealista. Oba, muž i kůň nesli svůj náklad beze slova, rezignovaně.

Postupně se lidé rozdělili do dvou skupin. Prvotřídní a podřadní. První třída patřila těm, kteří se uměli starat o koně a druhá třída – také já jsem k ní patřil – kde lidé ve svém mládí netrávili dostatečný čas ve stáji a nestali se v tom oboru specialisty.

„Pochopitelně, to se na universitě nevyučuje!“ řekl ironicky velkohuboun, když mě pozoroval jak se namáhám. Ostatně on si na inteligenty zasedl.

Po více méně velkém dohadování jsme se vydali na pochod. Pochodovali jsme nepřetržitě bez odpočinku 4 hodiny, pokud se nic nestalo. Jít do kopce bylo velmi únavné, údolí zase byla plná močálů a je nesnadné se rozhodnout, která

část cesty byla horší. V údolí jsme poskakovali z jednoho trsu trávy na druhý ve snaze si nenabrat do bot.

„Škoda, že jsem se nenarodil jako kamzík,“ přál si zemědělec, když po jednom skoku zapadl do vody a nemohl se dostat ven.

Ale nikdo se nevyhnul nástrahám cesty. Marně jsme se snažili zůstat suší. Po jedné – po dvou hodinách jsme vždycky narazili na jezírko a další, na potok a na další... Když se nám v nějakém místě nepodařilo přejít přes padlé stromy, vstoupili jsme do vody i s botami a v kalhotách a často po krk ve vodě jsme pokračovali v cestě.

Hory byly vysoké 1000-1200 metrů. Rozhled z vrcholů byl opravdu majestátný a ani ve filmu nevidíte krásnější. My jsme ale neměli náladu kochat se krásami přírody. S prázdným žaludkem nikdo není estetikem. Unaveně jsme se táhli se svým tělem a stále jsme sledovali, zdali jsme již nedošli k nějakému potoku nebo k říčce, protože pokud by voda začala téci jiným směrem, znamenalo by to, že jsme již přešli nejvyšší bod pohoří.

Po cestě jsme pili vodu z potoků, 4-5 litrů dopoledne a zpocení jsme si lehli k odpočinku na trávu v poledne. Vařili nám Sepi a Dolfi, kteří získali tento úkol jako privilegium. Ale nyní se to stalo pro ně velkou nevýhodou, protože kromě pochodu museli také vařit. Proto navrhli nové rozdělení práce: oni budou jen vaření řídit, práce se rozdělí mezi jiné.

Oběd byl velmi jednoduchý. Buď to byla rýže, nebo kaše. Jednotvárnost jídla jsme řešili tak, že pokud byla k obědu rýže, večer byla kaše a opačně. Vařilo se na vodě, tuk ani olej jsme neměli. Ale chuť k jídlu nám nechyběla, talíře jsme vylizovali dočista.

Místo k přenocování jsme pečlivě vybírali. Oves pro koně jsme již dávno neměli a bez vydatné pastvy naši vyhublí koně by nebyli schopni nést náklad.

Pokud nebyla současně tráva, voda a suché dřevo, museli jsme pochodovat dál, třebaže jsme již byli unavení; jindy jsme toto všechno našli již brzy odpoledne a zastavili jsme.

Nové dojmy – kromě přírody – nám poskytl náš průvodce, starý Aračon. Byl to inteligentní člověk. Spolehlivě nás vedl mezi hustým porostem, řekami, horami! Večer, když jsme postavili velkou hranici proti zimě (v noci již bylo chladno) a proti komárům, nám několikrát vyprávěl zajímavou směsicí jazyků.

„Za několik týdnů už bude zima,“ poznamenal někdo.

„Ano, ale my Aračoni máme zimu rádi. Léto je smutné a ošklivé. Nic neroste, jen tráva. Komáři nedají pokoj. Celodenní horko lidi jen unavuje. Máme rádi zimu – čistý vzduch, čas lovu,“ řekl stařec pyšně.

„Ale jak můžete žít v zimě ve vašich stanech?“ zeptali jsme se.

„Copak nevidíte naše nádherná zvířata? Soby? Jejich kožich nás ochrání před mrazem. Starat se o soby dá hodně práce, ale dá také velký užitek.“

„A vy jste spokojení s takovým životem?“ zeptali jsme se několikrát.

„Proč ne? Aračoni jsou nejslechetnější národ na světě. Nikdo se k nám nemůže rovnat. Například Jakuti a Burjati. Mezi námi nejsou nečestní lidé.“

Máme zásoby sušeného masa, náradí, kůže. Vše je volně přístupné v pralese, nezamykáme, máme to na stromech ve výšce 2-3 metry... Nikdo nekrade a nikoho netrestáme.“

„Ale jestli by někdo porušil zvyky?“

„Svážeme mu ruce a nedáváme mu jíst několik dní, nebo týdnů. Ale to se stává málokdy.“

Deset dní jsme byli na cestě, když stařec řekl, že se musí rozloučit, protože dál už cestu nezná. Jak slyšel, dál po 3-4 dnech pochodu přijdeme k řece, ke které jsme chtěli dojít. Popřál nám všechno dobré. Opustil nás, poslední přítel, spojení s lidským světem se přerušilo.

„Vpřed podle kompasu!“ Mnohokrát jsme se na kompas dívali již před tím, ale od téhle chvíle byl naším nejlepším přítelem. Šli jsme přímo na západ. Mnohokrát nás zastavily přírodní překážky. Naši koně ztráceli sílu a několikrát 5-6 lidí muselo pomáhat, aby kůň mohl jít dál. Vznikaly konflikty, párkrát skoro tekla krev. Panoval neklid a lidé byli nervózní. Ale i v této husté atmosféře napínal každý své síly se zoufalou vůlí. Se zpoceným tělem, nateklými žilami, se sevřenými rty, s drkotajícími zuby jsme šli, šli vpřed. Naše vypjatá vůle nás postrkovala, cítili jsme ji v zádech.

A tato vůle všechno překonala.

Po čtyřech dnech se před našima očima zaleskla nejmilejší řeka, vytoužená řeka Vitim.

11. kapitola

Na řece Vitim

Dosud naše dobrodružná cesta vedla po zemi, od teď budeme pokračovat po vodě. Po mnoha obtížích se konečně dostaneme do země zlata.

Podle původního programu měly všechny problémy skončit, až dojdeme k řece Vitim. Copak existuje něco prostšího, než postavit vory a dostat se na nich do obydlených míst? Ale skutečnost, tak jak to v životě bývá, nám opět ukázala, že dělat plány a uskutečňovat je, jsou dvě rozdílné věci.

Před našimi zvědavými zraky plynula zdánlivě klidná řeka. Jaká síla ve věčně plynoucích vlnách! Není to podivuhodné, že trvale přicházejí nové a nové vodní spousty a odplouvají pryč?

Ukázalo se, že také stavba vorů není dětská hračka. Najít vhodné druhy dřeva bylo velmi obtížné. Ale větším neštěstím byla naše nesvornost a nepřátelství. Neměli jsme vedoucího, který by vydával rozkazy. Rozdíly našeho sociálního původu jen prohloubily naši nejednotnost. Antipatie mezi intelektuály a prostými lidmi se stávaly stále propastnější. Čím více jsme se přibližovali k našemu cíli, tím víc se ozývaly hlasy, že v Sovětském svazu nemá inteligence žádná práva a vše tam vedou jen fyzicky pracující.

Také nepříznivě působila na duševní stav stále se zhoršující výživa.

Velký křik a hádání způsobil výběr tvaru vorů. Každý byl specialista na výrobu vorů. Ale když jsme přišli k řece, jen jeden kozák měl konkrétní představu. Podle jeho výpočtů jsme měli postavit sedm vorů: čtyři velké a tři malé. Chtěli jsme sebou vzít osm koní. Ostatní jsme měli v úmyslu sníst. Jídlo bylo mizerné. Naděje změnit jídelníček lovem a chytáním ryb se neuskutečnila. Naši vyhlášení lovci se vraceli bez úlovku, vždycky s nějakou výmluvou pro svůj neúspěch.

„Dnes jsem neměl štěstí!“

„Viděl jsem stopy tura, ale neodvážil jsem se jít dál, bál jsem se, že bych se nemohl vrátit.“

„Ryby se nedají chytit, voda je moc kalná.“

A jestliže byla voda čirá: „V tak čisté vodě se ryby neukážou.“

Nezbylo nic jiného, než jíst koně. Ale které koně? Začalo hádání. Někteří již pokládali „svého“ koně za vlastní majetek a nechtěli ho obětovat společnému prospěchu. Nakonec ti nejhorší koně byli odsouzeni na porážku. Večer už jsme jedli koninu s rýží. Je pravda, že nám to moc chutnalo. Jestli jsme byli tak hladoví, nebo maso bylo tak výborné, nevím.

Druhý den ráno jsme hledali vhodné místo a vhodné stromy na stavbu voru. V blízkosti nebyly ani stromy ani místo. Až ve vzdálenosti dvou verst byly suché stromy. Nyní se ukázalo, jak povrchní byly naše znalosti a jak všeobecně je špatná pozorovací schopnost člověka.

Když by se někdo zeptal na podrobný popis věcí, které jste tisíckrát denně viděli, ukáže se, že je pořádně neznáme. Jak spojit trámy k sobě nikdo nevěděl. Když kozák navrhl použít vrbové pletivo, mnozí protestovali.

„Ty si myslíš, že budu riskovat svůj život kvůli tvému vrbovému proutí?“ křičel velkohuboun

„V životě jsem neviděl nic tak svazovat. Museli bychom to spojit příčnými trámy, nebo dřevěnými klíny,“ přidal se bývalý komorník. Kozák tvrdil, že pouze jeho návrh může mít úspěch a zaručené výsledky, ale marně. Vytvořily se dvě skupiny po třech lidech a začaly odděleně pracovat. Až když viděli, že jejich práce nepokračuje, začali pracovat spolu.

Už byly udělány kostry vorů a chyběla jen vesla, když jsme mohli děkovat pouhé náhodě, že jsme opět všechno neztratili.

Přitáhli jsme vory až ke břehu a upevnili je kameny. V noci ale stoupla v řece voda a zvedla napůl hotové vory. Mnohokrát na podobných místech v knize byl citován advokát – idealista - člověk, který žil intensivně duševně, ale byl velmi nešikovný v praktickém životě a proto byl trvalým terčem posměšků.

Svívalo, když se advokát probral ze svých myšlenek a náhodou si všiml v ranní mlze pohupujících se vorů.

„Voda nám odnáší vory!“ křičel, co měl síly a vyběhl tryskem do ledové vody, aby zadržel vory. Křik vzbudil ostatní a v momentě – napolo spící – jsme také byli ve vodě. Sedm vorů se nám podařilo zadržet, osmý plul dál. Jen advokát se odvážil bojovat ve vodě, aby ho zadržel. Byl to boj člověka s živlem.

Victor Hugo popsal něco podobného ve svém románě o námořníkovi, který na lodi za bouře přivazoval dělo. Tam i tady zvítězila lidská síla.

Čestný řád jsme mu dát nemohli, jen mlčky jsme obdivovali jeho hrdinství.

Horečně jsme začali vyrábět vesla. Jídlo se den ode dne ztenčovalo. Hodně jsme jedli koninu, hlavně smaženou, ale bez soli moc dobře nechutnala. Přesto jsme poráželi další a další koně, protože na vory se nám jich vešlo jen osm.

Věděli jsme, že na dolním toku řeky již bydlí lidé. Dostat se tam živí a zdraví byl náš cíl. Náš náklad potopil vory pod vodu a s nejistým pocitem jsme ponořili tlustá vesla do vody. Plavba netrvala ještě ani hodinu, když k nám začalo doléhat silné hučení. Hluk se stále přibližoval.

Co to může způsobovat? Horská řeka? Vodopády? To pomyšlení nám prohnalo mráz celým tělem. Vory pluly rychleji. Břehy vyrostly do výšky, řeka se zúžila. V zátoce se nahromadila voda a vydávala příšerný hluk a vytvářela dvoumetrové vlny. Třesoucí se koně stáli na vorech na svých místech a my s nadlidskými silami jsme zápasili s vesly, abychom se vyhnuli útesům. Přes naše úsilí se dva vory rozpojily, když narazily na balvan. Vor se rozlomil na dva kusy. Lidé a koně se zděsili. Zatímco lidé se drželi trámů, koně skočili do vody a plavali na břeh. Ta nebezpečná situace trvala minuty. Pomocí ostatních vorů se nám podařilo dostat všechny vory na břeh. Přišli jsme jen o několik věcí. Ta epizoda od základu změnila naše nazírání. Dosud každý požadoval, abychom vzali co nejvíc koní, ale nyní většina říkala, že právě koně způsobili to neštěstí a že bychom je měli nechat v tajze. Rozhodli jsme se nechat pět koní volně na břehu a vzít sebou jen tři. Čtyři z nás se rozhodli zůstat s koňmi na břehu. Požadovali potraviny a chtěli dál pokračovat s koňmi po zemi. Marně jsme se snažili jim to rozmluvit. Zůstali a pokračovali dál po zemi s pěti koňmi.

Během dalších dní jsme prožili mnoho dobrodružství, tu se zlomilo veslo, tu se vor dostal na mělčinu, a ani pomocí koní se ho nedařilo dostat zpět na vodu. Naším ustavičným strachem byly vodopády. Při každém zvětšujícím se hučení na nás vyvstával studený pot. Byla to hrůza z šíleného spěchu v bystřinách neznámé velké řeky, hučící mezi vysokými skalami, v příkrých zatáčkách s očekáváním vždy něčeho záludného. Co se stane, když se zřítíme do zpěněné hloubky, když se roztříštíme o ostré skály? Jen dodám k charakteristice našeho stavu, že třebaže jsme cestovali po řece víc než týden, ani jednou jsme se nemyli. Pak se řeka rozšířila a naše vory klidně pluly a slunce svítilo na zvlněnou hladinu. Na břehu jsme uviděli známky lidské civilizace.

Konečně, lidé! První, se kterými jsme se setkali byli lidé ze zlatých dolů. Oni rozčileně sledovali vory s neznámými lidmi. Jejich majetek se skládal z mléčných produktů a zlata. Na výměnu zde byla opravdu výhodná příležitost. Za krabičku zápalek dávali několik gramů zlata. Několik dní jsme odpočívali a potom jsme pokračovali v cestě obydlým krajem.

Jako robinsoni jsme skončili. Bohužel jsem neměl v tajze tak dobrého přítele jako Robinson svého Pátka. Mými pomocníky byly nezdolná vůle dostat se domů, a určitá bezstarostnost, která je vlastní mladému, zdravému člověku. Naříkat a proklínat, jestliže osud není příznivý, radovat se a smát se na celé kolo, jestliže se něco podaří. A nestarat se, co bude zítra.

Nyní doma, když na všechno vzpomínám, na ta mnohá utrpení a na jen řídké radosti, vidím, že se všechno stalo jen vzpomínkou, utrpení i radost. Je to zvláštní, ale každá vzpomínka je při vzpomínání krásná.

Doslov

Autor Dr. Teodoro Schwartz alias Tivadar Soros alias Teodoro Švarc sepsal své zážitky po návratu domů v esperantu pro časopis „Literatura Mondo“ v Budapešti. Kapitoly vycházely na pokračování a teprve pak vyšla knížka, jejíž překlad jste nyní dočetli.

Třebaže se autor o esperantu v knížce vůbec nezmiňuje, právě na Dálném východě se přesvědčil o jeho hodnotě a kvalitách a po svém návratu se kromě své advokátské praxe mezinárodnímu jazyku intenzivně věnoval, společně s Kálmánem Kalocsayem a Juliem Baghym.

Jakkoliv se zdají jeho zážitky z Dálného východu plné dobrodružství a výjimečných událostí dostatečné pro jeden lidský život, jeho přežití 2. světové války je stejně, ne-li více dramatické, protože Tivadar Soros a s ním jeho dva synové, manželka a tchýně unikali smrti pod cizím jménem. I tyto zážitky velice podrobně popsal Tivadar Soros v esperantu v knize „Maškaráda kolem smrti“. Esperanto použil záměrně, aby podal svědectví světu o skutečnostech, které se dály ve 20. století, protože z esperanta lze pořídit překlad snadněji, přesněji a přístupněji než z kteréhokoliv národního jazyka. V tomto případě z maďarštiny.

*Proč přichází překlad českému čtenáři tak pozdě? Nu, z různých důvodů...
O tom někdy jindy...*

Jindřiška Drahotová